

Titz, Karel

**[Zápis budějovický: relictá Zikonis = Zizkonissa. - F.M. Bartoš
Sigmund Šiška. - Nebojme se Žižky krále]**

In: Titz, Karel. *O původu jména Žižka*. Brno: Filosofická fakulta,
1924, pp. 43-45

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126451>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

Na př. z r. 1371 — to je zatím vůbec nejstarší doklad našeho jména —: *Junchvraun Sigismund herrn Franken tochter von Chunowitz* (CDM 15, 108, 14); r. 1398 *Sigmunda z Bořitova*, Olomouc 6, č. 843; r. 1426 *Zygmunda z Hrádku*, Brno 11, č. 265, psaná tamtéž č. 291 *Sigismunda*. Bez zajímavosti není ani zápis z r. 1448, *Ojřka dicta Sigmunda de Mrawoticz*, Brno 12, č. 873. Sem patří zkratka toho jména *Zichna*, r. 1412 *Smylo de Veleřin Zychne uzori*, Olomouc 8, č. 315 atd. atd. (Analogie je tu u jména Václav, i to dáváno na křtu také dívkám. U Černého čteme: *Václava, Vencla*, ano i *Vachna*.)

Z Moravy pak jsou známy tyto zkratky jména *Zigmund*; z r. 1398 *Zichoni alias Sigismundo de Nedachlebicz* (Olomouc 6, č. 780)¹, r. 1408 *Zicho de Slapanicz* Olomouc 7, č. 686, r. 1415 *Zichonem de Wolfenberg*, Olomouc 8, č. 341 a uvedená *Zichna*.

(V Tomkových Základech místopisu jsou zkratky doloženy později: *Ziga* z r. 1414, *Zikeš* z r. 1435.)

To jsou doklady, tušíme, zajímavé, starší než má Sedláček na str. 451. Zejména doklad *Zichoni alias Sigismundo* je lepší než „*Zigmund, přijmím Zich z Volsberka* z r. 1593“⁴, uvedený Sedláčkem tamtéž.

12.

Než si promluvíme o tom, jak se dál vývoj jména *Žižka* ze jména *Zigmund*, uvedeme další doklady toho, že jméno *Žižka* vzniklo ze jména *Zigmund*. Myslíme ovšem, že by mohlo stačiti, co jsme napsali o prvním *Žižkovi* z kraje lipského.

Ale dále: Emler ve sbírce *Regesta Bohemiae et Moraviae* uveřejnil v dílu II, na str. 835 zápis, jež datoval z r. 1302: „Nos Venceslaus iudex, Pesslinus sellator . . . ceterique jurati civis in Budweis not. etc., quod constituta coram nobis honesta mulier Elisabethe Zikonis olim relicta recognovit . . . mediam sexagenam gr. . . vendidisse quem quidem censum . . . promisit prefata Zizkonissa . . . dare.“

Tato listina u Köpla není už otištěna k r. 1302 (to datum citoval ještě Šusta na str. 25 pozn. 3.), nýbrž u něho se listina č. 26 datuje z r. 1296—1302 a č. 27 již z r. 1304. To tedy samo budí pochybnost o správnosti datování Emlerova. Sedláček na str. 452 datuje ji 27. říjnem 1392, a to jistě z důvodů vnitřních, protože v ní pojmenovány jsou osoby, jež žily roku 1392 (a ne 1302). Sedláček vykládá

¹ To, tušíme, je ten doklad citovaný Brandlem, viz u nás na str. 19, pozn. 1.

tuto listinu takto: „Alžběta, vdova po Zikovi, prodává plat na roli u vsi Světlika bratřím zákona kazatelského v Budějovicích a táž Žižková (Žižkonissa) slibuje jej ve dvou rocích platit.“

Srovnajme však tento doklad s dokladem našim z r. 1391 (str. 43). Tam Zich = Zigmund, Zde Žižkonissa (Žižková) je vdova po Zikovi, Žikovi. Tedy Zik, Žik (nebo Zika, Žika) = Žižka. Zik, Žik (Zika, Žika) je hypokoristikon ze jména Zigmund. Je-li Zik atd. rovno *Žižka*, je tedy také *Žižka* hypokoristikon ze jména *Zigmund*.

Tímto bezpečným výkladem a svědectvím, že jméno *Žižka* je ze jména *Zigmund*, přichází onen psychologický moment, jež si žádal Bartoš. Pravilť Bartoš (str. 7 zvl. otisku, v pozn. 18.): „Nezamítal bych ani možnosti, že se to náš právě *Žižka* skrývá v panoši *Šiškov*, jenž se 1399 objevuje ve službách předního pana královské strany Vaňka z Dubé. Popravčí kniha rožmberská 14¹. Pišet se i budějovický měšťan Jan *Žižka* někdy *Šiškou* (Sedláček 452—3) a známý kanovník Mikuláš *Šiška* též aspoň *Žiškou* (Codex dipl. Moraviae 13, 279)². Jmenuje se pravda také (zmiňený panoš) v druhé výpovědi *Sigmundem Šiškou*, je však vždy možné, že jméno *Sigmund* je toliko zbytek původního latinského zápisu krevního písaře, případ ten v knize nikoliv ojedinělý (srovn. officialis služebník, depredauerunt zřúpili sú). Je to arei prozatím čirá možnost, která by se vážnou domněnkou stala teprve tehdy, kdyby se našel přesný soudobý doklad podobného překladu neb výkladu jména *Žižka* Vždy však zajímá nás předně, že žádný téměř ze stále množících se dokladů jména nepřesahuje léta 1365, kdy Karel IV. při-

¹ Pro všechno třeba připomenouti, že tento mladý rytíř, zaznamenaný k r. 1399, je docela jiná osobnost, než onen selský nebo měšťanský „*Žižka* nějaký jednooký z Hradiště“ z r. 1420—21, o němž mluvím na počátku této práce.

² S tímto Mikulášem *Šiškou* má se věc, podle našeho mínění, přece jen jinak. Codex diplomaticus Moraviae 13, 279 píše ho skutečně *Zisska* a Libri confirmationum kniha 3. a 4. (str. 205/6) píší ho Nicolaus *Siska*. Mon. Boh. Vat. píší ho *Schisska*, *Siska*, *Syska*, *Sysska*, ale to vše nic nevdá a nerozhoduje. Sedláček r. 1908 v Ottově Slovníku tohoto Mikuláše psal *Žižka* a udělal ho synem trocnovským a bratrem našeho reka. Šusta na str. 21 v pozn. 1. opravuje to, že je to Mikuláš z Maštova a že se jmenoval *Šiška* a ne *Žižka*. Avšak podle našeho soudu třeba vzít v úvahu toto: Mezi dvořany Karla IV. dlel v Arlesu i *Purkart z Maštova* a synu jeho Janovi, studujícímu práva kanovníckého, „uděleno ku přímluvě Karlově prebendované kanovníků ve Virepurku“ (Nováček str. 167). I podobá se pravdě, že i jiný syn neb jiný příbuzný *Purkarta z Maštova*, *Mikuláš*, vyskytující se v listinách v letech 80tých XIV. stol., připjal si v zigmundovském nadšení přídomek *Žižka*, v čemž nás utvrzuje pravopis zápisu CDM.: *Zyska* neb *Žyska*.

nesl ostatky burgundského světce do Čech, ba skoro ani data křtu prince *Zigmunda*.“ (Výjimku tvoří tu — dodejme — onen *Žižka* z Mnichovic, o němž jsme my již vyložili na str. 40.)

Je tedy tomu zápisu krevního písaře v Popravčí knize rožmberské rozuměti, že jméno *Zigmund* českým slovem překládá se *Žižka*, psané ovšem, jako častěji, *Šiška*. Ovšem, byl-li tento panoš, tedy rytířský syn, bojující r. 1399 proti zpupnému Rožmberkovi, našim slavným *Janem Žižkou z Trocnova a z Kalicha*, to je věc historiků, nám jde jen o filologickou skutečnost.

V této souvislosti pak je třeba uvažovati o tom, co napsal Brandl, *Glossarium illustrans bohemico-moravicae historiae fontes* na str. 3: ... „v jedné písni z roku 1619 se praví: ... *nebojme se Žižky krále, čímž jest míněn Zigmund III., král polský.*“

I tu je zřejmo, že skladateli písni i posluchačům jeho jméno *Žižka* značí ještě r. 1619 zkratku jména *Zigmund*, což je tu tím zajímavější a důležitější, protože jde o píseň lidovou nebo zlidovělou, a to v době dosti pozdní. Brandlovi můžeme věřití tolik, že ta píseň vskutku existuje, ale kde ji hledati, aby mohla býti správně posouzena? V zemském archivu brněnském marně byla hledána.

Myslíme, že původ jména *Žižka* ze jména *Zigmund* jest nyní prokázán, a že jsme správně napsali na str. 29, že historikové dodali nám doklady rozhodující, nic netušíce.

13.

Nyní máme již jen málo dodati.

Čtění sv. *Zigmunda*, projevující se tím, že jednak byly křtěny děti jeho jménem, pak tím, že — myslíme hlavně v letech hned po r. 1365 — i dospělí, jiným jménem křtěni, připojovali si jméno to jako přídomek, ctění toto bylo asi rozšířeno dost. Doklady nám zachované tvoří jen malý výsek, mnoho lidí zápisu nepotřebovalo a tudíž nebyli zapisováni v desky zemské, knihy pühonné atd. Snad je poněkud přehnáno, co o tom ctění praví *Martyrologia pragensis* (dle Jaroše): „největšími a nespočetnými zaskvěl se zázraky (t. *Zigmund*); sbíhali se tam lidé se všech stran světa,“ ale je příznačné, že r. 1371 sama Alžběta Pomořanská, manželka Karla IV., pěšky putovala z Karlšteina ke hrobu sv. *Zigmunda*, aby si vyprosila uzdravení manželovo.

Sídlem ctění sv. *Zigmunda* byla Praha a to kostel sv. Víta, šířiteli tohoto kultu byli zajisté ne-li sám arcibiskup pražský, tedy kanovníci